

Majewski, Erazm

Sprawozdanie z wycieczek archeologicznych w Kieleckiem w r. 1897 : notatka tymczasowa

---

Światowit 1, 62-67

1899

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Sprawozdanie

z wycieczek archeologicznych w Kieleckiem w r. 1897

(notatka tymczasowa)

przez

ERAZMA MAJEWSKIEGO.

(z szkicem odrędnym zwiedzanego szlaku).

Rok sprawozdawczy poświęciłem na poszukiwania w guberni Kieleckiej, podobnie jak i szereg poprzednich lat. Starałem się omijać, o ile można, znane mi okolice, a poznać dotąd niezвідzone. Nie ograniczając się wyłącznie do powiatu Stopnickiego, zwiedziłem także południowo-wschodnią część powiatu Pińczowskiego, część Kieleckiego, oraz parę szlaków w pow. Miechowskim.

Najwięcej uwagi poświęciłem południowo-zachodniej części powiatu Stopnickiego, którą dotychczas najmniej poznałem. Marszrutę moją objaśnia mapka. Z ogólnej sieci przebitego szlaku następujące są nowemi:

Porzecze Czarnej: Grzymała—Dobrow—Kurozwęki.

Wybrzeże Wisły: Wełnin—Nowe Miasto.

Porzecze Nidy: Smogorzów—Gadawa—Wiślica—Nowe Miasto—Grodowice—Sokolina—Wiślica—Kielce—Suków—Marzysz—Pierzchnica—Wielki Książ—Wrocieryż—Pińczów.

Porzecze Szreniawy: Radzimice—Łętkowice—Stawice—Miechów.

Na tych poprzednio niezвідzanych szlakach, w szeregu wycieczek odkryłem pewną ilość zupełnie nowych stanowisk. Prócz tego zwiedziłem ponownie niektóre dawniej poznane i zdobyłem nieco wiadomości o miejscowościach, zasługujących na zbadanie.

Do kategorii pierwszych należą następujące miejscowości:

1. Suków.	6. Wełecz.
2. Marzysz.	7. Gadawa.
3. Ciecierz.	8. Budzin.
4. Skrobaczów.	9. Piasek wielki.
5. Bronina.	10. Badrzychowice.

11. Piotrówka.	15. Ksany.
12. Stróżyska.	16. Koryto.
13. Ucisków.	17. Nawarzyce.
14. Ostrowce.	18. Wrocieryż.

Do drugiej: Chańcza, Ossówka, Dzieślawice, Oleśnica, Czyżów, Strzelce, Sieczków, Fałęcin, Jastrzębiec, Żerniki dolne, Brzozówka, Welnin, Uników, Chwalibogowice, Łętkowice.

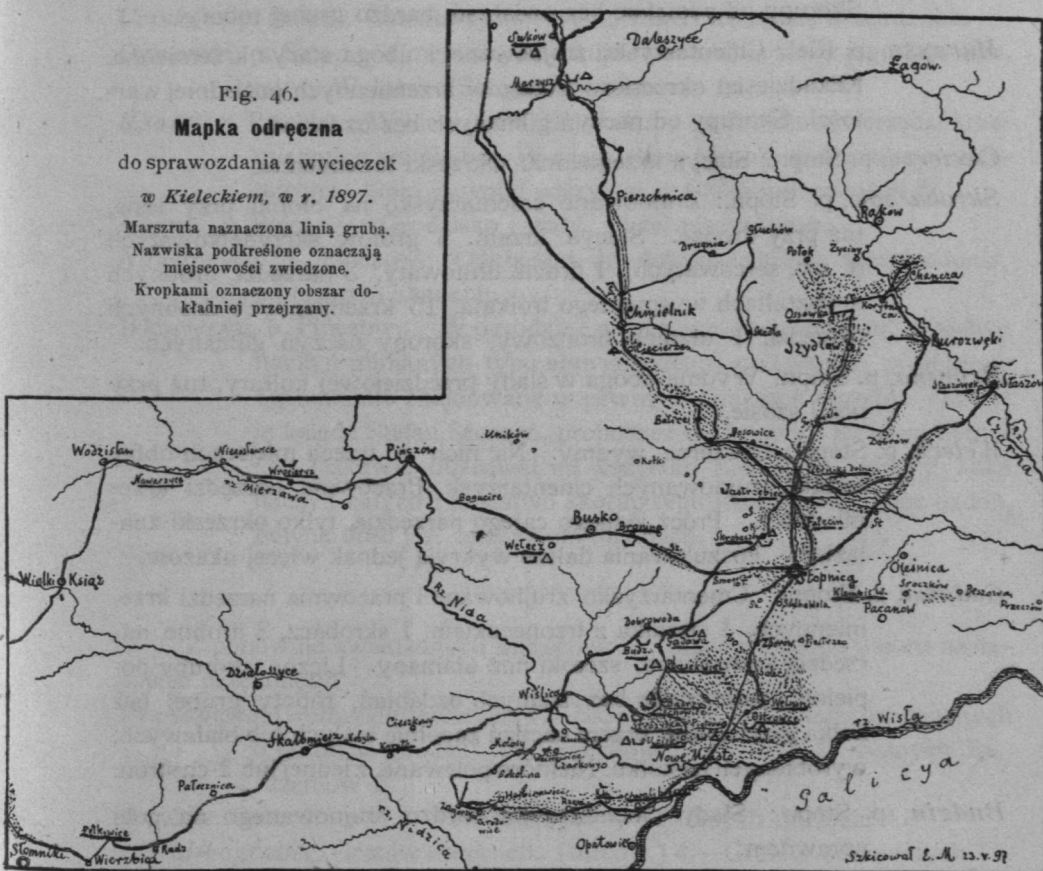
Fig. 46.

Mapka odręczna

do sprawozdania z wycieczek
w Kieleckiem, w r. 1897.

Marszruta naznaczona linią grubą.
Nazwiska podkreślone oznaczają
miejscowości zwiedzane.

Kropkami oznaczony obszar do-
kładniej przejrany.

Co do trzeciej, przekonałem się, że nad rzeczką Mierzawą są ślady kultury przeddziewowej i warto zwiedzić starannie jej porzecze.

Zwrócono mi uwagę na obiecujące miejscowości: Trzcieniec (p. Jędrzejowski), Warzyn, Łony, Grązów, okolice Sędziszowa, Borszowice, Pięłaka, Boleszczyce, Kaziny, Kroczyce, oraz szlak od Zielonki do Kurozwęk.

Oto suche wyliczenie rezultatów roku ubiegłego. Na opis szczegółowy nie czas jeszcze, skoro materiały, pochodzące z dawniejszych odkryć, lubo w znacznej części już uporządkowane, czekają na treściwe choćby opublikowanie. Aby jednak zaznaczyć przynajmniej zdobyte fakta, wyliczę pokrótce dokumenty rzeczowe, które pomnożyły zbiór mój.

Suków p. Kielec.: Cmentarzysko zrujnowane i stacya krzemienna, 2 strzałki krzem. sercowate, 3 grociki dłutowate, 3 nożyki. Okrzesków i ostatnich okazów krzem. kilkadziesiąt. Rdzeń maleńki 1. Skorupy od popielnic bez ozdabiań, bardzo grubej roboty.

Marzys, p. Kiel.: Cmentarzysko zrujnowane i uboga stacya krzemienna. Kilkadziesiąt okrzesków i okazów krzemiennych ostatniej wartości. Skorupy od naczyń glinianych bez ozdabiań.

Ciecierz, p. Stopn.: Stacya krzemienna. Okrzeski krzemienne.

Skrobaczów, p. Stopn.: Zrujnowane cmentarzysko na błoni przy lesie, tuż przy drodze. Stacya krzem. 5 grotów skrzydełkowatych (t. zw. sercowatych), 1 grocik dłutowaty, 3 narzędzi drobnych o kształtach wysmukłego trójkąta, 15 krzemiennych drobnych narzędzi, 1 ułamek brązowy, skorupy naczyń glinianych.

Bronina, p. Stopn. Wydma uboga w ślady przedziejowej kultury, tuż przy wsi i szosie.

Welecz, p. Stopn.: Obszerne wydmy. Na nich w trzech miejscach obfite resztki zrujnowanych cmentarzysk. Pracownia narzędzi krzemiennych. Prócz jednego całego narzędzia, tylko okrzeski znalazłem. Poszukiwania dalsze wykryją jednak więcej okazów.

Gadawa, p. Stopn.: Cmentarzysko zrujnowane i pracownia narzędzi krzemiennych. 1 strzałka z trzoneczkiem, 1 skrobacz, 3 drobne narzędzia krzemienne, szeroki nóż ułamany. Liczne skorupy popielnic, przeważnie bez żadnych ozdabiań, roboty grubej bez kółka garnc., oraz brzegi naczyń zupełnie białych lub białawych, wyrobionych na kółku. Niektóre polewane, z jednej lub 2-ch stron.

Budzin, p. Stopn.: Ślady cmentarzyska bardzo zrujnowanego na polu uprawnem.

Piasek wielki: Ślady zrujn. cmentarz., ślady pracowni krzemiennej na górkach bardzo białego piasku. Kilka narzędzi krzemiennych ostatnich, okrzeski i obfitość skorup rozmaitych bez kółka garnc., nieornamentowanych, lub tylko z poziomymi obrączkami.

Badrzychowice, p. Stopn.: Dwa cmentarzyska zrujnowane i dwie stacye. Narzędzia krzemienne oraz okrzeski. Ułamki siekierki i toporka.

Skorupy z ozdobami z kropek, linii pionowych, oraz linii poziomych równoległych. Uszka od przystawek i denko od innej. Typ grodziskowy jest także. Charakter skorup jak w Ostrowcu.

Piotrówka, p. Stopn.: Mała wydma i na niej ślady stacy krzemiennej. Ślady cmentarzyska. 4 strzałki skrzydełkowate starannej roboty. 3 grotów dłutowate. 2 skrobacze. Znajdzie się więcej.

Stróżyska, p. Stopn.: Obszerna wydma z obfitymi śladami cmentarza i pracowni krzemiennej. Charakter ceramiki jak w Badrzychowicach.

Ucisków, p. Stopn.: Cmentarzysko zrujnowane i narzędzia krzemienne.

Ostrowce, p. Stopn.: Cmentarzysko zrujnowane. Charakter jego taki sam, jak w Wełninie. Stacja krzemienna.

Ksany, p. Pińczow.: Wydma, a na niej skorupy od popielnic, narzędzi krzemiennych ani śladu. W sąsiedztwie jednak wielka stacja krzemienna, którą dawniej odkryłem w Chwalibogowicach *).

Koryto, p. Pińczow.: Grodzisko i wały. Bliżej nie badałem.

Nawarzyce, p. Pińczow.: Odkładałem do dokładniejszego sprawozdania, po lepszym zbadaniu.

Wrociersz, p. Pińczow.: W ogrodzie, należącym do probostwa, mnóstwo naczyń glinianych typu słowiańskiego; przeważnie potłuczone i gromadnie znajdowane w pewnych punktach ogrodu. Odkrył je ksiądz Stefan Stuczeń, proboszcz miejscowy i za moją bytnością łaskawie ofiarował mi wszystko niemal, co znalazł: kilka naczyń całych i mnóstwo skorup typu jednakowego, bez ozdób. Pewna ilość jest ze znakami na dnach.

Z ponownie zwiedzonych miejscowości przybyły mi do zbioru następujące przedmioty:

Brzozówka. Grotów dłutowatych 4.—Skrobaczów 10.—Narzędzi drobnych o kształcie geometr. 12. Nożyków 2.—Rylców 2—różnych 5.—rdzeniów 3.

Czyżów. Grot. dłutow. 1.—Skrobaczów 4,—drobnych narzędzi 4.

Chwalibogowice. Grotów skrzydełk. (sercow.) 4.—Grotów dłutowatych 12. Drobnych narzędzi geometr. 35.—Grocików z trzoneczkami 21. Skrobaczów 2.—Rylec 1.—Rdzeniów kształtnych 3, różnych 20.

Chańcza.

Dziesławice. Strzał sercowatych 11. Grot dłutowaty 1. Grot duży 1. Wielka strzała 1. Paciorków z emalii zielonej małych 6. Różnych narzędzi

*) Patrz: Ze stacy pod Chwalibogowicami. (Drobne prace i notat. str. 66 z tablicą).

- dzi i okazów lepszych 15. Nożyków całych 8. Paciorek szklanny, zielonawy 1. Skorup przeważnie neolitycznych z ozdobami 25. Skorup z uszami 2. Przedmiot srebrny 1. Bronzowy 1. Zapinka brązowa 1.
- Falecin.* Skrobaczów 8. Różnych 20. Skorup z ozdobami 3. Strzałek sercowatych 2. Nóż duży 1. Ułamków przedm. brązowych 2. Okazów ceramiki kilkanaście.
- Jastrzębiec.* Strzałek sercowatych 2. Grot dłutowaty 1. Skrobaczów 2, rdzeń kształtny 1, różnych 10.
- Ossówka.* Strzałek sercowatych 6. Grotów dłutowatych 18. Grotów jednostronnie zatępionych na boku 25. Narzędzi geometrycznych 20. Strzałek z trzoneczkami 10. Skrobaczów 60. Rylców 6. Nożyków całych 10, różnych lepszych okazów 30.
- Oleśnica.* Skrobaczów 2. Narzędzie geometr. 1. Nożyków 2. Przełamany toporek kamienny 1.
- Sieczków.* Kilkanaście różnych drobnych okazów krzemiennych.
- Strzelce.* Kilkanaście drobnych mniej wybitnych okazów krzemiennych.
- Welńin.* 16 skorup charakterystycznych z deseniem lub bez ozdób, oraz znaczną ilość skorup mniej charakterystycznych.
- Uników.* Grot. dłut. 4. Grot sercowaty 1. Skrobacz 1. Strzała z trzoneczkiem 1, kilka narzędzi różnych, kilka skorup, kilkadziesiąt okrzesków.
- Żerniki dolne.* Nieco okazów ceramiki, kości zwierzęce z warstwy kulturalnej, szydło kościane 1.

Prócz tych pozytywnych zdobyczy wycieczka dostarczyła mi jeszcze pewną ilość spostrzeżeń ujemnych. Do takich zaliczam przeświadczenie, że na pewnej części zwiedzzonej przestrzeni nie ma stacyi przedhistorycznych, a przynajmniej tego typu, który jest obfity, między innemi, w powiatach stopnickim, sandomierskim i pińczowskim. Do takich zaliczam okolice szlaku Grzymała-Kurozwęki, Nowe Miasto—Grodowice—Sokolina—Wiślica oraz szlak Skalbierz—Palecznica—Wierzbica—Miechów—Wielki Książ.

Z Chwalibogowic skierowałem się na porzeczce strumienia, równoległego z Nidą i Nidzią i zwiedziłem je aż do Zagorzyc, gdzie kończy się szerokie koryto bagnistych pastwisk wzdłuż wód strumienia. Skręcając na wschód zwiedziłem Zagajów, Mikołajów, Sokolinę, Wawrowice, Kuchary, aż do Wiślicy. Nigdzie nie widać grodzisk, stacyi przedhistorycznych lub innych widocznych zabytków przeddziejowych, a jeśli istnieją, to niewyraźne, i tylko szczęśliwsze poszukiwania lub przypadek odkryć je pozwolą.

Na obszarach gliny dyluwialnej (löss) stacye tego typu są rzadkie, a nawet bywają bardzo rzadkie.

Nie ma stacyi krzemiennych, o ile mogę wnioskować, w Cieszkowach ani w Swoszowicach. Również nie zauważyłem śladów przeddziejowych na szlaku Zakrzówek—Baranów—Łaszczów—Bołów—Sudołek—Gruszów Radzimice.

ZYGMUNT GŁOGIER.

WYKOPALISKA W HORODNICY NA POKUCIU.

(z 3-ma rysunkami w tekście).

Odkrycie starożytnego cmentarzyska, na którym znajduje się obecnie wieś Horodnica nad Dniestrem i szczęśliwe poszukiwania, dopełnione tam w latach 1877 i 1878 przez p. Władysława Przybysławskiego i Izydora Kopernickiego, skłoniły mnie w jesieni r. 1879 do wycieczki archeologicznej na Pokucie. W towarzystwie p. Władysława Przybysławskiego, zasłużonego ziemianina-archeologa, opuściwszy gościnny jego dworzec w Czortowcu, po zwiedzeniu ruin zamkowych w Czarnelicy, przybyliśmy do wsi Horodnicy, pod której chatami i ogrodami odkryto właśnie przed paru laty liczne groby z czasów pogaństwa i wpływu kultury Rzymian, których panowanie w 2-m i 3-m wieku po Chrystusie sięgało dość daleko na północ Dunaju i wpływem kulturalnym odbiło się po za granicami państwa rzymskiego, aż nad Dniestrem.

Wśród wykopalisk z dwóch lat poprzednich, dominuje tu ceramika, owa mnogość różnokształtnych naczyń, zawsze malowanych, a nic wspólnego nie mających z typową słowiańską ceramiką lechicką z nad Wisły i Warty. Za pomocą różna żelaznego, wtykając go w pulchny pokucki czarnoziem na 2 do 3 stóp głęboko, odszukiwaliśmy w ogrodach warzywnych włościan horodnickich wielkie płyty kamienne (z okolicznych łomów pochodzące), któremi przykrywano zwłoki niepalonych nieboszczyków. Miejscowość musiała być w starożytności względnie ludną i znaczną osadą naddniestrzańską, czego wskazówkę daje obfitość dawnych grobów, z których wydobytemi już dawniej płytami, mieszkańcy Horodnicy wybrukowali wiele podwórek, chat i chlewów. Pomimo jednak zniszczenia w ten sposób w przeszłości mnóstwa grobów starożytnych, pomimo dwuletnich poszukiwań i odkryć pana Przybysławskiego, nie było nam trudno natrafić na groby nietknięte jeszcze ręką ludzką, z których pierwszy tak się przedstawiał, a że dotąd nie był opisanym, więc go tutaj podajemy: